

Monasteri de la Trinitat de Valencia. Historia i llegat

El **Monasteri de la Trinitat**, un cenobi referent en l'arquitectura i la cultura valenciana, s'ha posat d'actualitat estos ultims mesos des del moment en que transcendi la noticia de que les monges que l'habitaven anaven a abandonar-lo. El conegut recint conventual albergava a la rama femenina dels franciscans, aço es, a les **Franciscanes Menors de Santa Clara**, conegudes com clarises, i el motiu de l'abando està vinculat a circumstancies propies de l'orde i dels temps que vivim: ser una reduïda comunitat, que va mermant en numero i en la que no hi ha relleu generacional.

Encara que l'estímul ha segut l'inesperada noticia, son diversos i molt especials els motius per a dedicar un numero extra del **Rogle** ad este singular edifici i a lo que alberga i ha albergat. Tres rasons seran prou per a justificar-ho: primera, la singularitat de tractar-se d'un monasteri de clausura en mig d'una gran urbs; segona, que el conjunt constructiu constituïx tot un eixemple del gotic mes pur –encara que no escapara a les reformes barroques dels sigles XVII i XVIII–; i, finalment, perque durant l'epoca aurea fon un punt en el que conflui l'esplendor lliterari i cultural de l'epoca, que es pot eixemplificar en tres personages vinculats en l'edifici: la reina **Maria**, responsable de la

seua construccio, la seua priora, **Sor Isabel de Villena**, que descollà per la seua habilitat en el govern del mateix, pero sobretot per la seua produccio religiosa-lliteraria, i **Jaume**

el seu excelent valor lliterari per a convertir-se en testimonis fonamentals per al coneixement d'aquella epoca.

El conjunt arquitectonic fon declarat **Monument Historic Artistic Nacional** per Real Decret de 22 de decembre de 1982 (publicat en el BOE num. 30 de 4 de febrer de 1983) i te el reconeixement de **BIC** (Be d'Interes Cultural) per part de la Generalitat Valenciana en expedient incoat sobre l'entorn en data 6 de març de 1992.

El monasteri encara es ric en obres d'art i reliquies –algunes de les donacions mes importants, fetes en el s. XVII, corresponen a la Comtesa de la Pobla, **Maria de Corella**–, pero

molta d'esta riquesa patrimonial desaparegue o mermà per circumstancies beliques (guerres de Successio, del Frances, Civil), pero tambe natu-

rals -riuades, especialment la de 1957-, o de caracter social, com la Desamortisacio.

De qualsevol manera, este cenobi constituïx un monument a preservar i, tant el conjunt arquitectonic com el seu patrimoni, siga quina siga la destinacio que se li done, com si encara ha de complir la que li es propia, ha de conservar-se en la seua integritat i en el millor

estat, obrint-se a la visita de la ciutadania atenent i respectant, i en qualsevol cas compatibilisant, l'idiosincracia del seu us.

IGLESIA DE LA TRINITAT. ILUSTRACIO DE JOAN BELDA

Roig, un atre gran classic valencià, que fon mege de l'orde, ademes d'un polemiste que trobà la seua replica en l'ilustrada Sor Isabel.

VISTA DES DEL PONT DE LA TRINITAT

Tant **Jaume Roig** com **Sor Isabel** son dos figures imprescindibles de la lliteratura classica valenciana, autors de sengles obres que transcendixen

Real Monasteri de la Santissima Trinitat

El **Real Monasteri de la Santissima Trinitat** de la ciutat de **Valencia**, fins a ben poc i durant 568 anys habitat per les monges clarises, constitueix una de les millors construccions gòtiques conservades, i l'ús de la qual com a convent de clausura s'ha mantés des de la seua fundació a mitjan del segle XV. Ha mereixcut el reconeixement de **Conjunt Històric Artístic Nacional** (1983).

Està emplaçat en el marge esquerre de l'antic caixer del riu **Turia**, i la seua construcció, iniciativa de la reina **Maria de Castella**, esposa de **Alfons el Magnanim**, començà en 1445 sobre els terrenys i l'antic edifici que ocupava el monasteri de **Sant Guillem de la Trinitat**. Este, vinculat a l'orde dels trinitaris, havia pres el nom del miger **Hospital de Sant Guillem**, el qual havia segut fundat en 1246 per **Guillem Escrivà** i destinat a atendre pobres i pelegrins.

Este complex fon destruït per a assegurar la defensa urbana en el segle XIV, en el temps de les guerres en **Pere I el Cruel**. Entre 1371 i 1376 es documenta la reconstrucció i es té notícia de que en 1407 estava erigida la nova iglesia.

Els continus escàndols que protagonitzaven els fets del dit convent pel 1444, que segons varies cròniques l'havien convertit pràcticament en un bordell, motivà la seua suspensió per mig d'una bula del papa **Eugení IV** i la consegüent expulsio, per lo qual aquelles dependències i propietats quedaren buides i pogueren ser ocupades per les clarises (1445), orde en la que havia segut educada la reina Maria i que gojava d'una important casa en la ciutat ducal de **Gandia**, el convent de **Santa Clara**, lloc des d'a on vindrien les noves ocupants.

El nou conjunt arquitectònic, del que la reina posava la primera pedra en juny de 1445, està compost actualment per l'iglesia, el claustre major, la sala capitular, el refectori, el locutori, dos patis i un hort que no es cultiva, tot lo qual manté una harmoniositat estilística concebuda en un estil gòtic excel·lent que incorpora elements renaixentistes. Ad esta construcció, annexades i vora riu, hi ha una sèrie de cases d'obra posterior que han segut restaurades fa uns anys i que eren magatzems i vivendes de les persones que estaven al servei de la congregació. També alguns d'estos habitatges s'utilitzaven com a hostal per als familiars que anaven a visitar a les religioses.

Els treballs de la construcció que coneixem foren iniciats pel mestre d'obres **Antoni Dalmau**, que també ho era de la catedral, i que estigué al front de les obres fins a la seua mort en 1453. Estigueren exposades, com tantes altres construccions valencianes, a les noves modes estilístiques, per la qual cosa, i especialment durant els segles XVII i XVIII, l'iglesia es revestiria en estucs i motius decoratius propis del barroc.

L'**iglesia**, de planta rectangular en sis trams i capçalera poligonal, es situa al sud del claustre, i la seua frontera lateral corre a lo llarg d'un pati del primer recinte del monasteri al que s'accedeix des de l'exterior. L'entrada principal al temple, una porta atrompetada concebuda en gòtic-flamíger en nou arquivoltes emmarcades per un arc conopial, que s'obri a l'altura de la segona capella, casi als peus de l'edificació, permet el pas des del pati gran a l'interior. En el timpan hi ha una repel·la d'un tondo -medallo- renaixentista italià; l'original, atribuït segons autors a Benetto Buglioni o a Luca Della Robbia i realitzat en majòlica, es conserva en el **Museu de Ceràmica González Martí**. Hi ha dos accessos menors, sense importància artística, i

també dos oculs que donen llum a l'interior del temple.

L'interior de l'iglesia presenta una rica decoració en estil barroc. La volta en est estil, que es sobrepon a l'original gòtica, ha fet que es conserve esta última en perfecte estat i inclús es mantinguen recialles de policromia. De la decoració en el nou estil destaquen especialment els florons, els motius vegetals i d'angelots que es distribueixen fonamentalment en les cornises, els capitells de les pilastres i les llunetes de la volta o de la zona del tester poligonal a on es troba l'altar major, el qual es compon d'un retaule senzill i ja modern, d'estil neoclàssic, corresponent al segle XIX. En els laterals s'obrin dos extraordinàries portes barroques, en un aparellament que presenta columnes externes, sobre pedestals, d'orde compost i de fust en decoració helicoidal, i que en la part superior es completen en un entaulament profusament decorat; una d'elles està coronada en l'escut de la reina Maria. Al costat de l'epistola es troba la tribuna que ocupava la dita reina per a escoltar els oficis religiosos.

Les capelles laterals són un total de huit; d'elles, sis -tres per cada costat- són altars dedicats a diferents advocacions, mentre que les altres dos, una per cada banda, es corresponen, una en l'accés a l'iglesia des de l'exterior, i l'altra, en el lateral oposat, comunica en el restant del monasteri

i dona pas al claustre principal.

Als peus del temple hi ha dos cors, l'alt i el baix. Est últim es de creueria gòtica, representant-se en la clau central l'escut de Sor Isabel de Villena. Fon enriquit en el s. XVII en decoració barroca, la qual es deu al patrocini de la comtesa de **la Pobla**, com també ocorre en algunes altres zones i dependències del monasteri. En el sol del cor es troba la cripta, lloc a on degué ser soterrada també Sor Isabel, la qual cosa no s'ha pogut contrastar donat que en la **Guerra del Francès** els francesos saquejaren est espai i tot el conjunt produint destrossos tan importants o mes com tots els altres que ha sofert a lo llarg del temps: **Desamortisació**, **Guerra Civil** i riada de 1957.

En la part exterior i ad esta altura de la nau, als peus de l'iglesia, es troba el campanar -en realitat es mes be una torreta per les seues dimensions- a modo de templet en anguls bisellats i rematat per un pinacle que alberga tres campanes, **Amparito**, **Santa Barbera** i **Sant Miquel**, estes dos últimes datades a principi del segle XIX.

El **claustre**, pràcticament quadrangular, de finals del s. XV, presenta dos plantes. De l'inferior, que s'ordena en huit arcs ogivals en els costats majors i set en els menors, destaca per la talla i la purea de l'estil gòtic, per la seua severitat i perquè cadascu dels pilars es reforça en la part exterior per un contrafort; mentre que el superior o alt es com una galeria porticada en columnes huitavades de pedra que sustenten la coberta de fusta.

VIVENDES ANEXES PORTA DE L'IGLESIA CLAUSTRE
REFECTORI IGLESIA

PORTA DE L'IGLESIA

(Continúa en la pagina 3)

Real Monasteri de la Santíssima Trinitat

(Ve de la pagina 2)

En l'angul surest del claustre es troba la tomba-sepulcre de la reina Maria, fallida en 1458. La part frontal del sarcòfoc es decora en tres escuts: un en les armes de **Arago**, un segon en les de **Sicília** i el tercer en les de **Castella**, l'autoria del qual s'atribuïx a **Antoni Dalmau**.

Tambe a l'entorn del claustre es situen les dependències mes importants: en la part oest el refectori, una ampla habitació coberta en voltes de creueria i arcs faixons formant un total de cinc trams, al que s'accidix per una porta en arc de mig punt. Conserva els pedestals de pedra de les bancades i la tribuna destinada a la llectura. Al costat es troba la cuina. En l'ala nord hi ha una capella en un retaule ceràmic que representa a la Trinitat.

En el claustre alt es troben les celes-dormitori i en l'angul entre les dos ales que ocupen estes es troba una capella dedica-

da a la **Verge de la Vela** –de velar, estar a l'expectativa-, un icon oriental, d'influència sienesa, datat en el s. XV.

L'accés d'un nivell a l'atre del claustre es fa per mig d'una escala recta, completament coberta per una volta de mig punt, de les denominades "decenda de cava", la qual constituïx un element molt original.

Bibliografia:

- BENITO GOERLICH, Daniel. *El Real Monasterio de la Santísima Trinidad*. Col. Serie Minor, num. 48. Ed. Consell Valencià de Cultura. Valencia, 1998.

- "Monasteri de la Trinitat"/Valencia. Benito Goerlich, Daniel, dins del *Catalec de Monuments i Conjunts de la Comunitat Valenciana*, T. II. Ed. Conselleria de Cultura, Educació i Ciència de la Generalitat Valenciana. Valencia, 1983.

- PINGARRÓN SECO, Fernando. *Arquitectura religiosa del siglo XVII en la ciudad de Valencia*. Ajuntament de Valencia. Valencia, 1998.

- "Real Monasterio de la Santísima Trinidad"

<http://www.jdiezarnal.com/valenciarealmonasteriodelatrinidad.html>

Maria de Castella, reina de Valencia

La reina **Maria** es una de les personalitats mes importants i rellevants del segle XV valencià. Reina consort de la **Corona d'Arago** i princesa de **Castella**, naixque en **Segovia** en 1401 i muigue en **Valencia** en 1458. Era la filla primogenita del rei castella **Enrique III** i de **Caterina de Lancaster**. En 1406, quan encara no tenia els 5 anys, fon concertat el seu matrimoni en el seu cosí, l'infant **Alfons**, fill i hereu de **Ferran I d'Arago**, i futur rei **Alfons III de Valencia** i V d'Arago, conegut com

El Magnanim. La boda, beneïda pel papa **Benet XIII**, se celebraria en 1415 en la **Seu** de Valencia quan Maria tenia 14 anys, edat a partir de la qual se la considerava idonea per al començament d'una reina: perpetuar la dinastia; llavors, l'infant **Alfons**, fort, viril, dinàmic, tenia 19 anys. Les festes nupcials durarien dos dies.

A Maria se la descriu com una dona bona, alegre, conversadora, aficionada a la llectura i a la música, pero en mala salut i poc atractiva. La falta d'atracció i carinyo en el matrimoni portà a que la relació no discorreguera feliçment puix, des dels primers moments, **Alfons** i **Maria** tingueren greus desavenències que influïrien en la salut de la reina; ni tant sols la necessitat de donar un hereu al tro els uniria. **Alfons** no volgue mai a la seua esposa; aixina i tot el rei li confià els assumts d'estat. Maria, com a consort d'**Alfons el Magnanim**, des de 1416 fins la seua mort, eixerci el carrec de **Lloctinent General** de la **Corona d'Arago**, ocupant-se del govern dels regnes peninsulars durant les llargues absències del seu espos.

En 1420, quan el rei per primera volta parti cap a **Napols**, estancia que l'absentaria durant tres anys, deixà en les mans de Maria el govern dels seus dominis. La seua governança l'eixerci de manera efectiva i continuada durant mig segle en moments de gran convulsió. El problema mes urgent que la reina hague d'afrontar en este i atres periodos, fon obtindre diners i soldats per a proveir les necessitats del seu home en **Italia**, qüestions que desencadenaven uns atres problemes. També hague d'afrontar forts conflictes interns, especialment en els comtats catalans -pel poder municipal (lluïtes entre la

Biga i la **Busca**) o per les reivindicacions de les remeses-, i pugnes territorials existents entre castellans i aragonesos, que arribarien a enfrontar-la en son germa **Joan II de Castella**.

Valencia era una ciutat gran i rica poblada per comerciants i artesans a la que sense parar arribava gent procedent d'uns atres regnes per a establir-se. La puixança econòmica dels valencians feu que el **Regne de Valencia** fora qui concedira a **Alfons** els diners necessaris per a posar en marxa i desenvolupar el seu projecte italià.

En 1432 **Alfons** entregà plens poders a la reina i abandonà els estats peninsulars de la Corona d'Arago instalant-se en Italia; la seua vinculació es materialisaria únicament en continuar sollicitant subsidis per a les empreses italianes, fent-se carrec, com hem dit, la reina Maria durant molts anys del pes de l'Estat.

El matrimoni no havia tingut fills. Maria mai viatjarà a Italia, permaneixerà en Valencia, en el **Palau Real**, separada del seu home, que l'ignorava, el qual mai regressarà de **Napols** i mai tornarà a vore a la seua muller en la que mantenia nomes contacte per mig de cartes formalment afectuoses que li enviava.

La reina s'havia fet carrec en 1434 de **Leonor de Villena**, filla natural del marquès **Enric de Villena**. La chiqueta, que havia quedat orfena de pares, creixque i s'educà en la **Cort**. En 1444 la reina Maria fundà prop del **Palau Real**, extramurs, el monasteri de la **Santíssima Trinitat** per a monges franciscanes, al qual arribaren desset religioses procedents del convent de **Gandia**. Un any despuix la chiqueta **Leonor** fon la primera novícia i en 1446 vesti l'habit de clarisa en el nom de **Isabel**.

En el convent de la Trinitat, en l'impuls de **Sor Isabel de Villena**, ya abadesa del monasteri, i en l'ajuda de la reina Maria, es conformà una notable biblioteca convertint-se este monasteri en dels grans focos culturals del Regne de Valencia que reuniria al seu entorn als grans escriptors valencians de l'epoca. **Jaume Roig** es un eixemple, l'autor de **L'Espill** fon el mege d'esta comunitat religiosa; ell mantindria certes disputes lliteràries en Sor Isabel i també seria qui certificaria la mort de la reina Maria, als 57 anys, el 4 d'octubre de 1458, quatre mesos despuix del falliment d'**Alfons III (V)**. Maria, tal i com havia dispost, fon soterrada en el monasteri de la Trinitat.

La desbordant personalitat del rei **Alfons** eclipsà la figura virtuosa, sensata i justa de la reina Maria, reivindicada recentment per diversos historiadors que destaquen l'utilisació de la mediació per a resoldre els conflictes en la seua labor de govern.

CONTACTA EN NOSATRES

Apartat de Correu 527
46002 Valencia ciutat

Telefon: 617 030 370
rogle@rogleconstantillombart.com

Rogle en Internet

Tots els eixemplars editats fins ara estan, en pdf, en:

www.rogleconstantillombart.com
www.pjvalencianista.org

Sor Isabel de Villena

Sor Isabel de Villena, monja clarisa autora del *Vita Christi* entre unes atres obres, es una de les principals figures del **Segle d'Or** valencià.

Elionor o **Leonor Manuel de Villena** naixque en 1430 en València, ciutat en la que moriria per l'epidemia de la pesta a l'edat de xixanta anys. Emparentada en les cases reals castellana i aragonesa, fon fruit dels amorius del marquès **Enric de Villena i Vega** -net d'Enric de Castella i tio del rei Joan II de Castella- en una dona de la Cort, pertanyent a l'alta noblea, de la que se desconeix el nom. Leonor quedà orfena de pare i possiblement de mare quan contava només quatre anys, fent-se carrec d'ella la seua cosina, la reina **Maria de Castella**, esposa de **el Magnanim**, la qual, en el **Palau Real de València**, s'ocuparia de la seua educació i li procuraria una formació intel·lectual i religiosa com la d'una verdadera princesa, fins que compliria 15 anys.

A partir d'eixe moment (1445), Leonor, voluntàriament i adoptant el nom de **Isabel**, ingressà en la **Orde de les Franciscanes Menors de Santa Clara**, que ocupaven el convent del **Real Monasteri de la Santíssima Trinitat**, cenobi que en el patrocini de la reina Maria s'havia construït uns anys abans. Allí, darrere dels murs del convent, vixque una vida dedicada a la contemplació i a l'espiritualitat, la qual fara compatible i sera tan destacable com la que desenrollarà a nivell cultural. En el temps arribaria a ser l'abadesa del monasteri (1463), carrec que eixerici en eficacia i responsabilitat i que ocuparia fins la seua mort. No només va preocupar-se de finalisar les obres del convent, sino que durant la seua governació seria fidel complidora de les normes de Santa Clara.

Sor Isabel fon una dona culta i intel·ligent que dedicà gran part del seu temps a la llectura i a l'escriptura. Ad ella se li atribueixen, i aixina ho confirmen les croniques, diferents tractats sobre la vida religiosa, d'entre els quals destaca una obra mística, *Speculum Animae*, obra perduda, de la qual l'ultima notícia que se te es de 1761.

GRAVAT DE SOR ISABEL DE VILLENA

El convent de la la Trinitat gojava d'una important biblioteca -gran part dels fondos havien segut donats per **Jaume Eixarch**- i es convertí, gracies ad ella i a la reina Maria, protectora d'este monasteri, en un punt cultural de referencia. Son coneguts els debats lliteraris que mantingue en el mege de la reina i del convent, **Jaume Roig**. Tambe fon Sor Isabel objecte de dedicatòria d'obres com *Lo Passi en cobles* (1493).

Entre les obres que escriue l'única que ha arribat fins als nostres dies es la *Vita Christi*. Obra excepcional, no només per ser autora en aquella epoca una dona, sino per estar pensada per a les germanes clarises i tambe per a les dones lletrades i les feligrases que acodièn al convent, puix, sent conscient Sor Isabel de la falta de cultura de moltes d'aquelles devotes dones, la seua narració de la vida de Crist dona una visió mes humana i proxima de l'història sagrada i posa emfasi en els personages femenins, per a lo qual no dubta en recórrer a texts apocrifts i uns atres alluntants de l'ortodoxia dels texts sagrats. La seua successora en el carrec, **Aldonça de Montsoriu**, ordenà la publicació -la primera edició- en 1497. Tingue l'acceptació, ya des del primer moment, de molts homens, intel·lectuals i escriptors.

Obra indispensable del Segle d'Or valencià, l'intenció doctrinal que comporta no lleva per a que siga considerada un extraordinari monumental escrit en llengua valenciana, en el qual molts estudiosos han vist reminiscencies feministes perque hi ha un enaltiment de la figura de la dona, de la seua dignitat com a persona.

Sor Isabel de Villena, dona avançada a la seua epoca, culta i intel·ligent, de personalitat excepcional, tingue l'oportunitat, i pogue, en les seues aptituds, desenrollar tant la faceta religiosa com l'intel·lectual i lliteraria que la portarien a ocupar un lloc privilegiat en l'epoca del seu temps, en un mon plenament masculí com era el del segle XV. Figura senyera en l'univers lliterari i en l'història general del **Regne de València**.

LA TRINITAT

M^aA.M.C.

Jaume Roig

Jaume Roig, il·lustre personage valencià, autor de *L'Espill*, una de les obres mes emblemàtiques de la lliteratura del **Segle d'Or**, naixque a principis del segle XV en **València ciutat** i muigue en 1478. El prestigi social en el que contava la seua família ya venia des del besyayo, que fon jurat de la ciutat de València.

El seu yayo **Pere Roig**, notari de professió, fon sindic del **Cap i Casal** i administrador del **Hospital de Sant Llacer** (leprosos). El seu pare, **Jaume Roig "lo vell"**, era mege i fon conseller de la ciutat i examinador de facultatius en Medicina; va contraure matrimoni en **Francisca Pérez**, en qui tingue quatre fills. A Jaume, el segon, se'l coneixerà per "**lo jove**".

Realisà, com el pare, estudis de Medicina i Arts pero se desconeix el lloc. Amplià la seua formació en la **Sorbona**. Finalisats els estudis s'instal·larà definitivament en **València**. Vixque i muigue en el carrer Cordellats, prop de la **Escola de la Companyia**.

El seu prestigi social, heretat de la família i refrenat per la seua competència professional, el va portar a ser mege de la monarquia, del municipi i dels estaments religiosos de la seua ciutat natal. Apareix citat moltes vegades com a examinador de meges. En 1435 ya era reconeguda la seua autoritat, segons ho demostra una carta d'agraïment del rei **Alfons III** de València, **el Magnanim**. Des de 1446 fon mege de la reina **Maria de Castella**, de la que cer-

tificà la mort en 1458. En 1459 se troba vinculat al servici de **Joan II**. Es sap que va ser mege, ademes d'uns atres carrecs, com el d'administrador, dels hospitals de **Clapers**, de **en Bou** i dels **Inocents**, i del convent de predicadors. Fon tambe, en 1456, **Conseller** del Cap i Casal per la parroquia de **Sant Nicolau**, de la que era membre. Mege i benefactor del **Convent de la Trinitat**, en nom de la reina Maria intervingue en les obres de la seua construcció, de les que s'encarregaria posteriorment **Sor Isabel**. La relació, tant professional com personal, de Jaume Roig en este monasteri fon molt estreta, puix este lloc se convertí en un cenacul lliterari, punt d'encontre dels grans escriptors valencians.

LLIBRE DE LES DONES EDICIO DE 1561

A la seua intensa activitat pública i professional un profunt coneiximent lliterari: des de la **Biblia** als classics llatins, sense oblidar les noveles de cavalleries, molt populars en aquella epoca. *L'Espill*, la seua magna obra, coneguda tambe com *El Llibre de les Dones*, està plantejada com una especie de comedia, en el sentit migeval del terme, escrita integrament en vers i en la que desmitifica l'idealizació que se tenia de la figura femenina en els llibres de cavalleria. Açò li ha valgut el que se li haja atacat de misogin i que s'alçara certa polemica en la seua epoca; alguns estudiosos consideren que precisament l'obra de Sor Isabel es una replica ad esta misoginia.